

Minder fra Fiskenæsset 1981-83

Jeg vil gerne tage jer med på en lille rejse til Qeqertarsuatsiaat. Og hvis der skulle være enkelte, der ikke ved, hvad det er, så er det en lille bygd på Grønlands vestkyst, hvor jeg var præst i tre år fra 1981-84. Det blev til i alt otte år i Grønland. Foruden Qeqertarsuatsiaat eller Fiskenæsset var vi to år i Ilulissat i Nord og tre år i Qaqortoq i Syd.

Mit første kendskab til Grønland, der jo altid har stået som sådan et eventyrland i min bevidsthed – godt næret af Knud Rasmussens og Peter Freuchens og Jørgen Riels fortællinger – var flådestation Grønnedal helt nede i det sydlige Grønland, hvor jeg var så heldig at tilbringe et halvt år som værnepligtig. Det var først og fremmest den betagende grønlandske natur, jeg oplevede med høje fjelde og dybe dale og isfjelde og vejr, der ville noget – sydostenstorme med udgangsforbud fordi man simpelt hen ville blive blæst væk - og så ikke mindst den betagende stilhed, man nærmest kan synke ind i, hvis man ellers tør.

De gamle eskimoer talte om Sila, som egentlig betyder vejr, men også det store vejr, universet eller Gud, om man vil – der findes i den voldsomme orkan såvel som i den blikstille fjord og i små børns smil. Jeg er overbevist om, at denne enorme, smukke, betagende og dødsensfarlige natur har været med til at præge den grønlandske eller eskimoiske folkesjæl – at være så tæt på naturen og så forbundet med den – afhængig af den – påvirker selvfølgelig mennesker på en måde, som vi måske har svært ved at sætte os ind i, fordi vi i vores kultur

i høj grad er blevet fremmede overfor naturen og som regel kun besøger den som turister.

Men til sagen. Den 6. september 1981 blev to unge nyudklækkede teologer ordineret i Hans Egedes kirke i Nuuk under stor bevågenhed, da det på sæt og vis også var en markering af det nye hjemmestyre, der blev indført i 1979, hvor Grønland bl.a. havde fået sin egen vicebiskop, Jens Chr. Chemnitz, der også stod for ordinationen. Så vi blev fejret med gaver fra landsstyret ved formand Jonathan Motzfeldt og stor middag om aftenen med mange gode ønsker for vores fremtidige virke, og med en formaning om, at vi ikke som vores mange forgængere af danske præster i Grønland var udsendte missionærer, der skulle omvende de vilde til kristendommen, men tilkaldt arbejdskraft. Det var vi helt med på. Ingen af os følte os som missionærer i Grønland, men snarere som lærlinge, der var kommet i lære i livets skole. For det var vi enige om – at i Grønland var man tæt på selve livet! Det skulle vise sig at holde stik – somme tider måske endda lige lovlig tæt på.

Et par dage efter denne fornemme modtagelse af det officielle Grønland befandt vi os i høj søgang på en skonnert ved navn Narhvalen med alt vores flyttegods stuvet sammen i to små containere på vej mod den lille bygd Fiskenæsset eller på grønlandsk Qeqertarsuatsiaat, der lå 12 timers sejlads syd for Nuuk. Vi havde vores tre små børn med på hhv. 1 og to et halvt år. De var styrtende søsyge, og det var vi vist også selv, men det kunne jo ikke nytte noget.

Det var godt at få foden på landjorden igen, da vi endelig ankom til det, som skulle blive vores hjem de næste tre år. En lille klat forskelligt farvede huse

med 300 mennesker i den enorme natur langt fra alting. Her skulle vi leve og virke, og som noget af det første opdagede vi, at der kun var ganske få, der talte dansk.

Jeg skulle alligevel have gjort noget mere ved den grønlandskundervisning, jeg havde modtaget på det grønlandske lektorat, men der var ikke andet at gøre end at kaste sig ud i det. Så svært er det jo heller ikke. Mælk hedder *imuk*, fortalte Jakob Nathanielsen os den første morgen, da han kom for at hjælpe os med at flytte ind – og sådan er det hele vejen igennem, som Storm P. kunne have sagt det. Og med tiden lykkedes det da også så småt at få lært sproget til husbehov, bl.a. takket være vores børn, der faktisk lærte grønlandsk, før de lærte dansk – og det på ingen tid.

Jakob var præstegældskarl, som det hed dengang, og han og hans kone Dorte blev nogle af vores meget gode venner og nærmest plejeforældre for vores børn, som de forkælede hæmningsløst. Dorte var forfatter med flere udgivelser bag sig, og hun kunne fortælle så levende og medrivende, så man glemte alt andet. Hun påstod også, at hun var en af de sidste ægte inuitter.

Fra gammel tid var der to store huse i bygden – kolonibestyrerens og præstens – så vidste man ligesom, hvem, der betød noget. Og vi skulle altså bo i den nyrenoverede præstebolig, som ikke var helt færdigrenoveret, for godt nok var der en fin fuldautomatisk vaskemaskine, men da der ikke var indlagt vand, havde vi ikke så meget glæde af den i den første tid. Vand skulle hentes i dunke i de små taphuse, der stod rundt omkring i bygden, og det var først, da vi en rum tid senere fik installeret en vandtank i huset med en vandpumpe på, at der kom vand i hanerne.

Men det var ellers et dejligt hus, der lå lige ved siden af kirken og ikke langt fra skolen, hvor både Kirsten og jeg straks blev hyret til at undervise. Der var forholdsvis mange børn i bygden, og det var vist ikke så nemt at få uddannede grønlandske lærere til bygderne, men så kunne man jo trække på den danske arbejdskraft, der var lige ved hånden. Selvfølgelig var det lidt af en udfordring at undervise en klasse uden at have et fælles sprog, men det var jo vilkårene både for lærere og elever. Dertil kom de kulturelle og pædagogiske forskelle på dansk og grønlandsk, som nok kunne afstedkomme visse frustrationer. Vi syntes tit, at de grønlandske børn var frygteligt forkælede – i hvert fald lige indtil vi selv lærte at forkæle vores egne børn hæmningsløst i stedet for at opdrage dem, sådan som vi jo selv var blevet opdraget.

Så var det for så vidt nemmere i kirken, hvor jeg blot skulle læse op af alterbogen og af min prædiken. Det var den grønlandske skoleleder, Hans Møller, der i starten oversatte mine prædikener til grønlandsk, og det gik vist meget godt. Dog har jeg senere gennemlæst nogle af de første prædikener, og jeg kunne se, at vi ikke altid var lige enige om, hvad jeg egentlig mente. Engang havde jeg skrevet noget om, at her kommer vi til kort, hvilket i oversættelsen blev til, at her sidder vi og spiller kort. Menigheden lod sig aldrig mærke med noget, men jeg vil tro, at det med tiden er blevet til en hel del sproglomster. Engang i Jakobshavn kom jeg til at meddele den noget forbavsede menighed, at vi alle sammen skulle begravnes på onsdag kl. 13.

Efter et stykke tid begyndte jeg at skrive mine egne prædikener på grønlandsk, og det var en stor dag, da jeg kunne vise Jakob min første grønlandske

prædiken. Han læste den grundigt igennem, og da han var færdig, tog han brillerne af, så på mig og sagde, at det var den fineste prædiken han endnu havde set – og hvor var jeg dog blevet god til grønlandsk! Jeg voksede på stedet en halv meter og holdt den fine prædiken og mange efterfølgende med stor frimodighed i bevidstheden om, at livet i grunden var herligt.

Lige indtil jeg et par år senere faldt over min allerførste prædiken og blev noget chokeret over, at den faktisk var utrolig elendig både hvad indhold og sprog og stil angik. Men det var altså Jakobs opfattelse, at det, denne unge danske præst trængte til, ikke var at blive rettet eller korrigeret – endsige da kritiseret, hvad der lå hans grønlandske sind uendeligt fjernt, men at få et kærligt skulderklap, og det er jeg ham inderligt taknemmelig for. Og måske er det, når alt kommer til alt, det, vi alle sammen har brug for en gang imellem – langt mere end den kritik og bedreviden og moralske forargelse, som er så fremherskende i vores krigeriske debatkultur.

Det tog lang tid at lære det grønlandske sprog nogenlunde nødtørftigt, men det tog endnu længere tid at lære den grønlandske mentalitet at kende. Den er på mange måder forskellig fra vores egen, hvilket vi som regel erfarede gennem de uundgåelige sammenstød, vi kom ud for, når vi i bedste europæiske stil mente at vide, hvad der tjente grønlænderne bedst – når vi optrådte netop som udsendte missionærer og glemte, at vi var gæster i et fremmed land.

I kender sikkert alle sammen Thorvaldsens Kristus, der står i Københavns Domkirke. Det er som bekendt en meget berømt nyklassicistisk statue, hvor den opstandne Kristus står med let udbredte

arme og tager imod, så at sige – på soklen står citatet fra Matthæusevangeliet: Kommer hid til mig. Skulpturen lyser af renhed. Kjortlens folder falder som håret i ulastelige bløde, smukke former. Sårmærkerne i hænder og fødder er kun ganske svagt og symbolsk antydning – og så har den naturligvis ingen farver. Det var netop den tids idealforestilling om renhed – det farveløse – det rene hvide.

I mange grønlandske kirker findes der en gipskopi af denne smukke statue. Man kan godt synes, det er lidt underligt, at netop den statue har fundet vej til de grønlandske altre og hjerter, for det er ellers ikke ligefrem nyklassicismen, der præger den grønlandske folkesjæl. Det ved enhver, der har set en grønlandsk kvinde i festdragt, som er et orgie af stærke farver – eller for den sags skyld bygden selv med de mange forskelligt farvede huse. Så noget kunne tyde på, at det er europæiske idealer, der har fundet vej til de grønlandske helligsteder.

Nu var man af mange grunde ret selvbevidste i Fiskeresset, og derfor gik det, som det måtte gå. Kristian Berglund, den gamle altnuligkunstner tog en dag figuren med hjem og malede den med hud og hår og øjne og klæder i de herligste farver – til almindelig anerkendelse fra bygdens side. Vel ikke helt i overensstemmelse med statuens ånd – men nok med grønlændernes – og ikke mindst med Kristian Berglunds – han var et meget smukt menneske. Og sådan stod Kristus på alteret i kirken, da vi kom derop.

Nu kendte jeg jo mine klassikere og vidste hjemmefra, at det var en forbrydelse at farvelægge Thorvaldsens Kristus. Så efter et år, da malingen efterhånden alligevel var ved at skulle af – et par fingre manglede der også – besluttede jeg at

restaurere figuren, hvilket betød, at al malingen blev fjernet og de manglende fingre erstattet med modelervoksfigre. Og så malede jeg den selvfølgelig helt hvid. Jeg var helt stolt over mit værk, selv om anerkendelsen fra bygdens side ikke var overvældende. Ren og hvid stod Kristus igen på sin plads og var, som han skulle være.

Og så var det alligevel helt forkert og på en måde et af de sædvanlige overgreb, den hvide mand har begået rundt om i verden. Et overgreb mod livets vidunderlige farver. Farver, som genfindes rundt omkring i verden i alle de kulturer, som europæerne kaldte primitive. For netop stærke farver blev for de dannede europæere i oplysningstiden udtryk for vulgær primitivitet i forhold til det europæiske renhedsideal, som vi alle har lært at beundre, og som måske stadigvæk præger hele vores livsforståelse. Og det er ikke spor underligt, at vi kaldte os selv for hvide, selv om vi jo rent faktisk er lyserøde, og resten af verdens befolkning kaldte vi for farvede, og det sidste var bestemt ikke ment som nogen hædersbetegnelse.

Lige indtil Kristian Berglund, som den lille dreng i H.C. Andersens eventyr om Kejsers nye Klæder udrød om Thorvaldsens fine Kristus: Han har jo ingenting på! Og så gav han ham farver til stor forargelse for de dannede europæere – og den hovmodige unge danske præst, som fuldstændig havde glemt, at han ikke var kommet til Grønland for at belære, men for selv at blive belært om livet.

Typisk nok syntes Kristian Berglund, at det var helt i orden. Ja, det sagde han i hvert fald, sådan som hans slags mennesker så ofte vil gøre alt for at undgå konflikter, men hans menneskehjerte har krympet sig, hvilket jeg først længe efter forstod.

Sådan er der så meget, vi skal lære på den hårde måde på vores livsvandring.

Mange år senere, da vi skulle restaurere Husby kirke, foreslog jeg, at døbefonten blev malet op i de oprindelige farver a la Jellingstenen, hvilket blev mødt med isnende kulde fra Nationalmuseets konsulenter.

Med tiden blev vi nok mere og mere grønlandske. Vi levede af grønlandsk mad og begyndte at gå i kamikker til daglig. Vilhelmine Noahsen, som har syet kamikker til dronningen, syede også kamikker til os. Hun syede nogle tøjklapper på sålen, for som hun sagde:

- Gamle folk og præster må ikke gå og skvatte om! Det kræver lidt at lære at gå i kamikker, men kan man holde kamikhøet tørt, er de dejligt varme, og så kan man mærke jorden når man går. Det kan man ikke, når man tramper rundt i støvler.

Som præst og præstefamilie kan man ikke undgå at komme tæt ind på livet af mennesker i glæde og i sorg, og en af de ting, vi lærte, var, at fiskenæsserne var gode til at holde fest – også de religiøse fester. For eksempel varede en konfirmationsgudstjeneste op mod tre timer – ikke blot på grund af de smukke langsomme salmer, men foruden den normale gudstjeneste var der jo overhøring og konfirmation og så altergang, hvor alle deltog, så det tog sin tid. Bagefter var der kaffemikker i hjemmene og om aftenen middage, hvor man gik fra det ene sted til det andet og nød godt af den gode danske mad. Så var der fest i forsamlingshuset med dans – ikke mindst nationaldansen *Saqissaq* - og endelig omkring midnat kom de grønlandske lækkerier på bordet – sællever, tørret sælkød og hvalkød drypende af tran, stenbiderrogn – den lokale eksport-

vare - torskelever, sortebær, syltede søkonger, rensdyrmaver med indhold, tørrede ammassatter osv. osv.

Der var en egen glæde ved disse store sammenkomster, men også en umiskendelig vemod, for ved den slags lejligheder mindes man med smerte tragedierne. Og dem var der rigeligt af. En af mine første konfirmander, Paul, mistede et par måneder før konfirmationen både sin far og sin storebror under et jollefiskeri, hvor båden antageligt kæntrede. Ingen ved det med sikkerhed, men i hvert fald kom de aldrig hjem. Havet, som de levede af, havde igen for Gud ved hvilken gang taget sig smerteligt betalt. Rigtig mange gange blev vi involveret i den ene tragedie efter den anden, og jeg mener, jeg kom ud for stort set alt, hvad man som præst kan komme ud for i løbet af mine første tre år. Men vi lærte også, at netop disse barske vilkår, hvor alt kan ske og alt for ofte sker – dette stirrende blik fra døden og mørket – kun kan besværges ved livets musik, som Drachmann synger om – ved den trodsige og mange gange helt spontane livsglæde, som vi i høj grad også lærte at påskønne i Grønland.

Mange i bygden kom i kirken som en selvfølge. En gudstjeneste hedder fra gammel tid *naalagiarneq* – dvs. stedet, hvor man går hen og er artige, og tidligere var kirkegangen vel nok forbundet med en vis kirketugt fra velmenende, men også meget autoritære præsters og missionærers side. Men det var langt fra mit indtryk, at Fiskerøerne kom i kirken af tvang, så at sige. Man kom mere i kirke for at være sammen under salmesang og bøn og stille eftertanke over livets almindelige sorger og glæder og skæbnens sære tilskikkelser. *Ilagiit* kaldes den grønlandske menighed – det betyder de, der kommer sammen. Og så kom man selvfølgelig

for at høre evangeliet om Guds kærlighed igen og igen.

Stillet overfor livets barske alvor trak man ikke mindst på fællesskabet, sådan som det især kom til udtryk ved de store gudstjenester som konfirmationsgudstjenesten, men også første søndag i advent – *sapaassuaq* – påske, pinse og ikke mindst juleaften, hvor jeg for første gang i mit liv oplevede at være en del af det, jeg vil kalde et helligt fællesskab.

Som nogle måske ved, kulminerer julegudstjenesten, der ellers består af fællessang, korsang, vekselsang, læsninger, bøn og velsignelse, med at menigheden til sidst stående og uden musikledsagelse afsynger Rasmus Bertelsens smukke *Guuterput qutsinnermiu* om englens sang til hyrderne julenat.

Og dér stod vi i vores festtøj side om side - børn, unge, midaldrende og gamle i et tæt sammenknyttet højtideligt fællesskab og sang juleevangeliet - flerstemmigt - uden musikledsagelse - blot disse vidt forskellige menneskestemmer, der tilsammen udgjorde et helligt fællesskab og en hellig sang, hvis langsomme og intense rytme var som havets - det hav, vi levede af - det hav, vi frygtede - det hav, som var vores liv og verden. Og i denne hellige sang forløstes alle årets sorger og fortrædeligheder i fællesskabets varme tryghed, og man fandt endnu engang nyt mod til at gå et nyt år i møde med alt, hvad det måtte indebære af glæder og sorger.

Og et par hundrede meter fra kirken lå havet selv - det sorte vinterhav i den mørke polarnat og vuggede i sin egen rytme, men nu og da lyttede selv havet til sangen fra kirken - standsede et øjeblik sin egen rytme og faldt ind i menneskenes hellige sang om lyset, der brød ind i mørkets verden.

Senere på aftenen fortsatte sangen, da bygdens unge mennesker ved midnatstid gik fra hus til hus og sang julen ind udenfor de oplyste vinduer. Det var, som om den hellige sang strømmede ud af mørket. Julen bliver på den måde et vældigt stort og smukt øjeblik for dem, der tør kaste alle deres beskyttelsesforanstaltninger, frygt og mistillid overbord og lade sig gribe af noget, der er langt større end os.

Det var mit indtryk, at fiskenæsserne var gode til netop det, måske fordi deres liv var så udsat, som det var. Som sagt var der næsten ikke den tragedie, der ikke ramte bygden.

En nat brændte Hans Petersens hus ned til grunden, og de to gamle mennesker indebrændte. Det var vist en juledekoration, der var væltet. Strømmen i hele bygden blev kortsluttet ved branden, så vandforsyningen var afbrudt, og vi måtte stå og skovle sne på et brændende hus – til ingen nytte.

Jeg tror, det er rystende begivenheder som denne – alle de gange fiskere og fangere ikke er kommet hjem til tiden – ulykkerne, selvmordene, misbrugene, drabene – der kan få mennesker til at føle sig som ler i en lunefuld skæbnes hånd. Man bliver lille og ydmyg overfor skæbnen og frygter, hvad fremtiden dog må indebære af nye rædsler. Og man bliver på en måde skæbnetro. Bøjer sig for skæbnen. For eksempel var der ingen af fiskerne eller fangerne, der brugte redningsvest – for som en sagde:

- Hvis det er min tur, så kan en redningsvest alligevel ikke gøre nogen forskel.

Og måske er det derfor, man søger til kirken med dens trodsige budskab om at denne ukendte skæbne i sidste ende hverken er blind eller ond, men er båret af kærligheden og barmhjertigheden, som nok skal få det sidste ord.

Hvis man vil gøre sig håb om at blive taget alvorligt i Grønland, så er man nødt til at lære jagt og fiskeri. Jeg kendte ikke meget til nogen af delene, så der var meget nyt, der skulle læres. Det gik bedst med fiskeriet, men det var nu nok fordi, der var så mange torsk i fjordene og i havet omkring Grønland, så det hed sig, at beboerne i Arsuk havde en gennemsnitsindkomst, der kun blev overgået af indbyggerne i Kuwait. Det var et sandt eventyr, der jo som alle eventyr har en slutning, og for snart mange år siden forsvandt torsken igen fra Grønland. Men vi fangede så mange, så vi kunne indhandle torsk på fabrikken, hvilket supplerede min sparsomme præsteløn.

Vi købte en brugt glasfiberjolle med påhængsmotor og så var det ellers bare derudaf. Somme tider gik det fint, men det lykkedes mig også at sejle ind i et par skær og blive klemt fast mellem isskoser på størrelse med parcelhuse. Det er farligt at sejle i grønlandske farvande, og jeg tror nok, nogle af de gamle fangere på et tidspunkt havde pillet lidt ved motoren, så jeg ikke kunne sejle alt for stærkt. Man skal jo altid passe godt på sin præst.

Jagten derimod gik det knap så godt med, selv om der ellers var dyr og fugle nok – i hvert fald ikke i starten. Jeg havde købt jagtgevær og jagttegn fik man blot ved at henvende sig på kommunekontoret. Det varede da heller ikke længe, før jeg blev inviteret på edderfuglejagt af en af fangerne. Han havde taget nogle lokkeænder med, som vi fortøjede nede i en lille vig, og så kravlede vi op i fjeldet og ventede. Kort efter kom en flok edderfugle strygende ind, og så fik de ellers det glatte lag. Desværre kom jeg til at skyde en af lokkeænderne, så den kæntrede og sank, og det syntes Ezekiel var så morsomt, at da vi kom hjem, gik han fra hus til hus og forkyndte, at nu havde

præsten skudt en lokkeand. Man kunne næsten høre latteren brede sig i bygden, og min troværdighed som præst ville være blevet håbløst undergravet, hvis ikke Gud selv greb ind, så jeg allerede næste dag kunne komme hjem med to sæler på slæb, hvilket affødte almindelig beundring.

Det var kun Gud og mig, der vidste, at de to sæler uheldigvis var druknet i et laksegarn, jeg havde sat ude i fjordmundingen. Skellaks var der til gengæld ingen af.

Storfanger blev jeg aldrig, men til gengæld kunne vi sagtens nyde vores sejlture ind i fjorden om sommeren. Der var meget smukt og i øvrigt også varmere end ude ved havet, så væksterne var højere og der var rigeligt med fisk og fugle og indimellem rensdyr.

Som danskere følte vi en vis befrielse ved at kunne sejle væk fra bygden og ind i fjorden og bare være os selv en gang imellem. Vi har jo brug for det, vi kalder privatliv – et liv, som de færreste grønlandere forstod meningen med. For dem var det at være sammen med andre livets mening, så det med bare at være sig selv, er vel nærmest en form for forbandelse. Men vi havde brug for det ind imellem, og så pakkede vi jollen med telt og unger og udstyr og sejlede ind i fjorden – fandt et godt sted, fangede et par torsk eller ørreder, som vi kogte i fjordvandet. Så hældte vi det hele ud på en flad klippe og spiste det med sortebær og kvan til. Og vi var bare os selv.

Men der gik sjældent længe før en grønlandsk familie spottede vores båd, der lå så ensomt inde i vigen, og så var der igen besøg og liv og glade dage med de bedste grønlandske lækkerier og megen snak og latter mellem de smukke fjelde og den blå fjord.

Luften var ren og vandet var krystalklart, og det var så her, grønlanderne i årtusinder søgte ind og bosatte sig om sommeren. Her fik de ny energi efter den lange vinter ude ved det isfri hav i de overfyldte stinkende tørvehytter i mørket og kulden. Ja, lige indtil missionen kom.

Fiskenæsset blev grundlagt af Anders Olsen i 1754 som en mellemstation mellem Godthåb og Frederikshåb, og fire år senere anlagde herrnhutiske missionærer en missionsstation otte km længere ud af fjorden, som de kaldte Lichtenfels. Her byggede de skole og kirke og samlede en grønlandsk menighed omkring sig - på godt og ondt skulle det vise sig. For det er jo godt nok at forkynde evangeliet som det frihedsbudskab, det er til alle mennesker, men det går galt, når man – som det ofte sker – også forkynder sin egen kultur som forudsætning for evangeliet.

Det mærkede beboerne i Lichtenfels på deres egen krop, da de ihærdige missionærer efter nogle år forbød sommerrejserne ind i fjorden, fordi man derved svigtede både gudstjenesten og skolen og den sande oplysning i Lichtenfels. Det var endnu et af de forfærdelige overgreb, Grønlands og mange andre landes befolkning er blevet udsat for så mange gange – altid i den bedste mening – af ihærdige missionærer, præster og handelsfolk – ministre og embedsmænd. Sjældent – alt for sjældent – har nogen protesteret, men det gjorde kolonibestyreren i Fiskenæsset faktisk overfor Missionskollegiet i København, hvor han i lange harmdirrende breve fortalte om, hvordan folk døde af sult og underernæring og vel også af sorg, fordi de ikke længere kunne komme ind til deres elskede sommerboplads – og fordi de ikke måtte fange eller fiske om søndagen. Til gengæld var det

herrnhuterne, der lærte grønlænderne den flerstemmige, langsomme og vemodige salmesang. Lichtenfels blev nedlagt i 1952 og befolkningen flyttet til Fiskenæsset – i øvrigt meget imod deres vilje, som Dorthe ofte nok belærte os om. Hun var født derovre.

Man kan ikke lade være med at undre sig over, at grønlænderne i den grad bare har fundet sig i den hvide mands forvaltning af deres liv, men der findes undtagelser. Den kendteste er nok det grønlandske forår, der førte til hjemmestyrets indførelse i 1979, men allerede i 1960 søgte daværende grønlandsminister Mikael Gam at overtale fiskenæsserne til at nedlægge deres bygd og flytte til Godthåb. Han ankom personligt til bygden for at slå til lyd for sagen, men han fik det svar, at de allerede var flyttet én gang for meget, og nu kunne det være nok! Der skulle meget til, men nu og da kan selv grønlænderne få sig til at sige nej, så det kan høres. Venligt men bestemt. Jeg tror, dette nej var med til at give fiskenæsserne den særlige selvbevidsthed, jeg omtalte før.

Tre år boede vi i denne lille bygd, som vi kom meget tæt ind på livet af, som vi kom til at holde af, og som vi lærte så meget af. Noget som vi kunne tage med os på vores videre færd i livet. Hvordan livet og døden *også* kan tackles – hvad menneskeligt fællesskab betyder. Hvad kirken betyder for fællesskabet, når man er tæt på livet. Sammen gennemlevede vi kulde og varme, sol og regn, sorger og glæder, hverdage og fest – ting, der lykkedes og alt det, der var så forkert.

I en lille bygd – langt fra alting og i de sidste mange år også langt fra os, men for altid med en stor og taknemmelig plads i vores hjerter.